

A. B. Jehosua
Az ötödik évszak
(regényrészlet)*

Hana emlékére

ELSŐ FEJEZET: ŐSZ

Hajnali négykor meghalt Molcho felesége, és Molcho minden erejével igyekezett felismerni és emlékezetébe vésni a halál pillanatát, mert emlékezni akart. Miután hetek, sőt hónapok óta mindegyre ezen töprengett, úgy érezte, valóban sikerült a távozás pillanatát (már ha ez tényleg így nevezhető. Távozás? – tétovázott) egyértelmű, eleven valóságként megragadnia, melyet nem csupán gondolatok és érzések, hanem fények és hangok is alkotnak, például a kis kályha bordó színe, a digitális óra számainak foszforeszkáló zöldje, a fürdőszobából áradó, aranyos fénynyaláb, mely hatalmas árnyékokat rajzolt az előszobába, sőt még tán az ég is, a mély sötétség rózsás vagy elefántcsontszín derengése, azt képzelte, emlékszik a sötét reggeli égre is, így próbálva a természetből is erőt és érzelmet meríteni, de ebben azért már nem volt biztos, sem az eső és a szél hangjában, azt azonban tudta, hogy zene is volt, igen, valódi zene, tulajdonképpen ő maga kapcsolta be, habozva, de abban a meggyőződésben, hogy ha haldokló felesége hallani kíván bármit is, az nem lehet más, mint a zene, melyért úgy rajongott az utóbbi hónapokban, amikor egyre inkább nehezebb esett az olvasás, és a fájdalom, a hanyatlás óráiban, a barátnök látogatásai, a gyerekek hívásai és a különböző kezelések közti, halott órákban, kis sztereó fülhallgatóját a fejére téve, mint egy zötykölődő katonai járműben ülő híradós, kiválasztott egyet a mellé készített kazetták közül, és elindította. Beszélgettek a zenéről, sőt az asszony egyszer-kétszer célzott is rá, hogy ha lehet, amikor eljön a vég (így nevezték egymás

közt a halált), játsszon neki zenét, ha úgy látja, ezzel nem okoz fájdalmat, adj nekem zenét, és ő örömmel teljesítette a kérést, jól megtanulta az utóbbi hónapok során, hogy pontosan teljesítse felesége kívánságait és komolyan vegyen minden szót. Most is gondja volt a zenére, de nem merte az asszonyra tenni a fülhallgatót, inkább fölé lógatta, csak az ágy emelőjén tekert egyet, hogy feljebb kerüljön a feje, és a két kis szövetel borított hangszóróból távoli és elmosódott, de erőteljes, légies és ünnepélyes hangokkal áradó zene szólt, vadászkürtök harsogtak tompán és szaggatottan Mahler szimfóniájában, melyet három nappal azelőtt tettek a magnóba, és ő nem tudta, vajon épp ez a harcias zene illik-e ehhez a perchez, de új zenével sem akarta volna meglepni a feleségét, bármilyen csendes és egyszerű legyen is az, és így emlékszik pontosan a halál pillanatára, azonosítani tudja a hangok alapján, le is játszhatja, ha akarja, újra meg újra, hogy emlékezzen rá és önmagára az utolsó pillanatban, az éj csöndjében. Nem tudta, mi jutott el a haldoklóig a feje fölött himbálódzó zenéből, nem tudta és nem is próbálta megtudni, hallja-e egyáltalán, le sem vette róla a tekintetét, együttérzéstől és izgalomtól tüzelve, fekete erdőben bolyongva a nedves és hűvös hajnal fényében, utat törve magának a nagy faágak közt egy világos völgy vagy tisztás felé, a sárgásbarna, zsenge szarvasünőhöz, melyet a harcias kürtök üldöztek és hívtak.

Pontosan ez volt az a pillanat, amikor leállt a légzése. Nem érintette meg, mert félt, hogy az érintése magához téríti és fájdalmat okoz neki,

* A regény eredeti, héber címe a főszereplő neve: Molcho. A külföldi kiadások *Az ötödik évszak* címen jelentek meg. Ezt a választást követi a magyar kiadás is (a Múlt és Jövő a téli könyvvásárra tervezi megjelentetni), amelyből itt ízelítőt nyújtunk.

de ilyen volt ez a pillanat, az asszony sohasem ismeri már meg, habár a világ összes pillanata közt nem volt egy sem, mely inkább az övé lett volna, mint ez az intim, különálló pillanat, amikor felemelkedett egy láthatatlan kéz, mutatván: eddig, és ne tovább! Molchónak nem jutott eszébe a lélek halhatatlansága vagy a lélekvandorlás, magában mindig is hálás volt a feleségének, amiért nem terelte őt ilyesfajta misztikus gondolatok felé – az asszony természetes agresszivitása és maró intellektusa kiirtott minden homályos, irracionális gondolatot; tökéletesen megfelelt neki, hogy most egyedül lehet vele, éber, nyugodtan és nagyon összpontosítva, és nincs ott senki, aki elterelné a figyelmét, vagy akivel meg kellene osztania a gondolatait, és főként, hogy nincs orvos vagy nővér, aki talán rájuk erőltetne valami műszert vagy gyógyszert, csak ő van itt egyedül, mindent ő felügyel és irányít, a fényt és a hangokat, és csak a halál van vele, a halál, melyet időnként a gimnáziumi tornaórákon súlylökésre használt, fekete, érdes vasgolyóhoz hasonlatosnak képzelt, már begurult ide pár nappal korábban, csendben elrejtőzött valamelyik bútordarab vagy ágy alatt, és most kiegyenesedve megáll mellette, és Molcho álmélkodva figyeli, hogyan hatol be a feleségébe, miközben ő maga csakis azt figyeli árgus szemmel, van-e jele fájdalomnak, mert ez a tiszte az utóbbi hónapokban, enyhíteni a fájdalmat ezen utolsó pillanatban is, ehhez áll rendelkezésére ez a sok eszköz és műszer, kapcsoló és kar, a mankó és a tolószék, a fürdéshez használt felszerelés és a szárító, a gyógyszer, a fájdalomcsillapító és az oxigénmaszk, az egész kis kórház, melyet összegyűjtöttek itt a szobában csak azért, hogy enyhítse a fájdalmat, és a lélek szelíden távozhasson.

Az íróasztalánál ülve, az utcán járva, görnyedten, lassan és elgondolkodva, ősz fejjel, de még ruganyos testtel, evés közben és lefekvés-kor is szüntelenül az asszony fájdalmára gondolt és arra, hogyan csillapítsa, reggeltől estig a betegségtől meggyötört, az operáló szikék által megsebzett, kábítószerektől felpuffadt, mérgezett virágait magába ivó, nagy testre figyelt, mely már hetek óta a szoba közepén álló, mindenféle kapcsolókkal, rácsokkal és kerekkel felszerelt, különleges és bonyolult betegágy vibráló vízmatracán hevert abban a reményben, hogy arra a bizonyos utolsó utazásra itt, az otthonukban kerülhet majd sor, és a jelenlévők, az anyja és a gyermekei, a családtagjai és a barátai,

élükön a mindnyájukat irányító férjjel, legyőzve az elharapódzott betegséget, csendben és biztonságban kísérik majd a haldoklót az elkerülhetetlen végig. Régi franciaágyukat száműzniük kellett, helyette egy keskeny, egyszerű ágyat hoztak Molchónak, egy megbízható parancsnok tábori ágyát, melyet az óriási ágy mellé állítottak, és ő ott feküdt az asszony mellett vagy inkább alatta, éber, fülelve, hogy harcban szállhasson minden fájdalommal, hullámokban aludt – könnyen fölébredt és könnyen álomba merült –, magát felügyelte ez az alvás, de nem hiányoztak belőle az álmok, még ezen a rettenő éjszakán is hirtelen azt álmodta, hogy kisfiú, akit valaki füttyölve keres egy utcán vagy mezőn, a felesége vagy egy hozzá hasonló nő, majd szokása szerint rögvést felriadt, továbbra is hallva azt a sípoló hangot, rémülten felpattant, és ekkor rájött, hogy ez halálhörgés.

2.

Ezúttal azonban nem hibázott, helyesen és átgondoltan cselekedett, ura volt önmagának, vigyázott, hogy ne kövesse el ismét ugyanazt a hibát, amit három nappal korábban, amikor ugyanez a sípolás szólalt meg az éjszaka közepén, és ő mélységesen megriadva beavatkozott, beszélt a feleségéhez, amikor az felelt neki, felültette az ágyban, átölelte, erőszakkal magához térítette, teával és borral itatta, sőt még legidősebb fiukat és riasztotta a kollégiumban, és reggel ráadták a betegre a szemüvegét, majd ágyából kiemelve együtt megmosdatták a mell nélküli testet, így erőnek erejével értelmetlenül visszakényszerítette az életbe, hogy aztán zavarodottan és sápadtan, gyöngén pihegve, szinte a párnába süppedve hallgassa a reggeli jó híreket. Amikor eljött hozzá az anyja és az orvos, Molcho büszkén mesélte nekik az éjszaka történetek, ám látnia kellett, hogy az arcuk elkomorul, kerülnek a tekintetét, hallgatnak, mintha nem értenék, miért tette mindezt.

Ezután kétnapnyi szenvedés következett, a visszavert halál maradványai retentő fájdalmat okoztak. De az asszony beszélgetett, zenét hallgatott, sőt tegnapelőtt nevetett is, amikor levetítettek neki néhány régi családi filmfelvételt, melyeken a legkisebb fiú dundi kisbabaként hempergőzött a tengerparton, Molcho pedig vágyakozva nézte nevető arcát, ajándék ez a kacagás, az alvilágból hoztam fel őt, vajon sejti, hol járt

már, vajon megmaradt benne valami emlék? Vitatkoztak valamin, a férfi öröme, hisz a halottakkal való vita ez, gondolta, ám estére a beteg egy időre eszméletét veszítette és hallucinálni kezdett, így morfiomot adott neki, hogy megelőzze az esetleg közeledő fájdalmat, mely azonban, úgy tűnt, ezúttal elmaradt, az asszony gyorsan gyengült, Molcho kihúzta az ágya mellett a telefont, és a hűséges barátnők gyakori hívásait a másik szobában fogadta, végtelen türelemmel ismételve ugyanazt a részletes és pontos beszámolót. Idős anyósa egész délután a lánya ágya mellett ült, időnként megnedvesítette az ajkát, és beszélgetni próbált vele. A felesége, aki mindig olyan jó étvágyal evett, ekkor már visszautasította az ételt. Este barátok jöttek, az anyja is telefonált Jeruzsálemből, mindenki lábujjhegyen járt a beteg körül, de ő, vergődő pillákkal meghallotta és megismerte őket, sőt időnként meg is szólalt – minden szava erős és ünnepi jelentést kapott. Este hétkor jelentkezett a haldoklók kontrollálatlan, legyező kézmozgása, már közeledik, gondolta mindenki, már mindjárt itt van, és sokan felajánlották, hogy maradnak éjszakára, de Molcho makacsul és határozottan visszautasította őket, van még idő, mondta, és hitte is, erőt gyűjtünk majd, ezzel mindenkit hazaküldött, még az anyósa távozásához is ragaszkodott, a fia is hazament a kollégiumba. Katona lányuk is eljött a támaszponttól, egy darabig az anyja ágya mellett üldögélt, de aztán nem bírta tovább, és a szobájába menekült, a gimnazista fiú pedig, aki egy történelemdolgozatra készült, már délután óta a szobájába zárkózott. Tízkor Molcho elkezdte leoltani a lámpákat, összeszedte az újságokat, rendbe rakta a könyveket, és megnézte a naptárt, melybe előjegyezték a következő két napra a barátnők látogatásait – megosztották a látogatásokat, nehogy mindnyájan egy időben érkezzenek és kifárasssák a beteget. Éjfélkor pizsamát öltött, és lefeküdt az ágyába a haldokló alá, a kisebbik fiú végre kijött a szobájából, elhaladt az ajtó mellett, habozva megállt, félt belépni, megkérdezte, szükség van-e rá, de az apja aludni küldte.

Molcho hamar elszenderedett, de háromkor felriadt, tudta, nem alszik már el újra. Vízet forralt az injekciós tűnek, bár nem volt biztos benne, használni fogja-e, majd megitta a maradék konyakot a kis üvegből, melyet két évvel azelőtt, utolsó külföldi útjuk során vettek a repülőgépen. Az asszony nyugtalan volt, valamit

motyogott, a férfi pedig időnként halkan a nevének szólította, és suttogva megkérdezte:

Mi az? Mit mondasz?

Választ azonban nem kapott. Megigazította a beteg takaróját, majd hirtelen még az ágy szélén lévő kis rácsot is felhúzta, mintha a felesége csecsemővé vált volna, aki kipottyanhathat, ezután visszavonult a nappaliba, a kanapén üldögélt a sötétben, a halált hívta, hogy jöjjön, és fejezze be a művét, ám egy idő után eszébe jutott a zene, így visszatért a szobába bekapcsolni a magnót, miközben arra gondolt, milyen furcsa, hogy annyi orvos és ápolónő volt velük az elmúlt évek során, de most, a halál pillanatában, csak ő maradt egyedül, ő azonban kész magába szívni ezt a halált, még be is dugja pár perc-re a kezét a takaró alá, megfogni az aszszony sértetlen, puha és sima lábát. Az motyogni kezdett valamit, hallotta, ahogy megkérdezi: – Igaz?

Előbb lehajtott fejjel hallgatott, majd halkan azt mondta: – Mi igaz?

Ám a felesége nem felelt, lassan kinyitotta nagy, komoly, sárga szemét, egy fáradt állat tekintete volt ez, melyből már eltűnt az emberi értelem, és a végső vereség csillogott benne, nem a harag, sem a fájdalom, Molcho pedig rámosolygott, a nevének szólította, igyekezett biztatni, ahogy mindig, de a másik nem reagált, most először már meg sem ismerte, a pillantása üresen, nedvesen és sárgán fénylett. Ki hitte volna, hogy a halál ilyen nedves lehet. Amikor leállt a lélegzés, megigazította a takarót, finoman arcon csókolta és megszagolta a halottat, leoltotta az ágya mellett állandóan világító kis örökmécsest, majd azonnal ablakot nyitott, már szabad vagy, suttogta, de a lelke mélyén nem hitt ebben a szabadságban, csak a nemlétnben. Mély és sürgető belső kényszer űzte az erkélyre, hogy lenézzen a világra, ez a búcsú, ez az a pillanat, a tél kezdete, a föld még nem telt el az esővel, csak szomjassá vált tőle, a sötét vádi vonalát kémlelte, új mozgást keresett, de az éjszaka szürke és csendes volt, még a pára sem mozdult a tenger felett. Egy óra egyedül, gondolta, mielőtt megrohannak az emberek, megkezdődik a felfordulás, és nem hagynak többé békén. A hír kizárólagos birtokosaként hatalomhoz és előnyhöz jutott. Az autópályán egy gyorsan tovasuhanó autót pillantott meg. Hamarosán szabad lesz ő is.

3.

Amikor visszaindult a szobába, rájött, hogy nem kellett volna eloltania a lámpácskát. Hirtelen enyhe félelem futott át rajta. A halál és az élet közti határvonal határozott kell legyen, az átlépése mindig hatalmas megrázkódtatás, ha a sötétben álldogálva nézem, úgy tűnhet, mintha mozogna, hát megállt és figyelt, és mintha valami kis mozgást látott volna, ő azonban határozottan elutasította az újabb feltámadást, nagy lendülettel kitárta az erkélyajtót, és némán, lehajtott fejjel átment a szobán, az ajtóban megtorpant, visszafordult, most világosan látta a felesége arcát, melyen még mindig a vereség kifejezése ült. Hét éven át küzdött a betegsége ellen, négy évvel azelőtt még azt képzelte, hogy le is győzte, ám a tegnap még lágyan és lassan legyező kéz most kilógott az ágyból. Molcho az órára pillantott, negyed öt volt, és hirtelen az a felkavaró gondolata támadt, hogy az asszonnyal együtt a közük furakodott kegyetlen rokon, a betegség is meghalt.

Gyorsan kiment, becsukta maga mögött az ajtót, ledobta magát a heverőre a nappaliban, szundítani akart egyet, erőt gyűjteni, a nagy hír belülről takaróként melengette, de nem volt nyugta, az alvó barátokra gondolt, akiket jogában áll habozás nélkül felverni. Végül felkelt, és felhívta az anyósát. Az rögtön felvette a telefont, teljesen éberén szólt bele a maga halk, lassú módján, leküzdhetetlen németes akcentusával.

– Megtörtént – mondta a veje csendesen, folytatás nélkül. Egy lélegzetre adta át neki a halált. Az anyósa pár pillanatig hallgatott, és a hallgatása Molcho szívébe hasított.

– Mikor? – kérdezte végül. Nem bírt felelni neki, hirtelen könnyek fojtogatták, reszketni és zokogni kezdett, a nyolcvankét éves öregasszony láthatatlan bánata váratlan intenzitással erősítette fel a sajátját, a telefont az ölébe ejtette, ám a másik türelmesen, a tőle megszokott lelkierővel várakozott, míg végül összeszedte magát, és azt mondta: – Tíz perce, negyedórája.

– Máris jövök – válaszolta, Molcho azonban megpróbálta lebeszélni:

– Hová sietnél? Legalább várd meg, míg megvirrad, hosszú és nehéz napod lesz!

Ám az nem hallgatott rá:

– Nem, átjövök hozzád. A gyerekek alszanak még? Hagyd őket pihenni, hívok egy taxit – azaz letette.

Molcho vécére ment, csendben összpontosítva üldögélt ott, végül ülve vizelt egy keveset, megmosta az arcát és a kezét, de még nem borotválkozott, végigment a gyerekek szobái előtti sötét előtéren, a lánya egy pillanatra kinyitotta a szemét és észrevette, de ő nem szólt semmit, így a lány újra elszenderedett, a kisebbik fiú meg se moccant, mélyen aludt. Már régen felkészültek erre a halálra, szinte haragszanak, amiért késlekedik.

Kinyitotta a bejárati ajtót és felkapcsolta a külső lámpát, odakint minden nedves volt, időközben csendes, könnyű eső lopakodott a környékre, a lépcső rezes fényben csillogott. Hirtelen aggodalom fogta el, a feldúlt öregasszony esetleg megcsúszhat a lépcsőn, mit csináljak most, ha leesik nekem, gondolta keserűen. Felesége egyetlen gyermek volt, és betegségében is felelősnek érezte magát idős édesanyjáért, és most, morfondírozott, csakis az enyém a felelőség, így bár az anyósa szilárdan állt a lábán, és tudott vigyázni magára, úgy döntött, hogy kint várja meg. Felvette a cipőjét, belebújt a pulóverébe és régi kabátjába, majd esernyővel a kezében kiment a ház elé, előbb a bejárati ajtóból figyelte az utat, aztán lement a lépcsőn a kertbe, halott leveleken lépdelt a nedves ösvényen, már a temetésen járt az esze, az úthoz ért, amikor hirtelen az a rettenetes gondolata támadt, hogy az egyik gyerek felkel, bemegy a szobába, és ott találja holtan fekvő édesanyját, visszasietett hát a házba, bezárta a szoba ajtaját, a kulcsot pedig a zsebébe rejtette, előtte még pillantása gyorsan végigsiklott a nyitott ablakon át beáramló éjszaka ragyogásában és sötétjében némán fekvő halotton, megörült, amiért sikerült visszaszereznie az irányítást, mely csaknem kicsúszott a kezéből, majd gyorsan visszatért az utcára, érezte a finoman hulló esőt, mely mintha csak azért jött volna, hogy megtisztítsa a levegőt.

Az ég tiszta volt, de az eső nem akart elállni, mintha más forrásból fakadt volna. Fel-alá járkált, valami új felszabadultsággal, tudván, mostantól már nem tartozik semmivel, ujjai a zsebében rejtőző kulcsot tapogatták. Elképzelte a feleségét régi kabátjában, amint egy csomó halott közt tülekedik egy betegszoba vagy egy hivatal ajtajánál, várja, hogy beléphessen, hogy továbbjusson. Most egyedül van, teljesen egyedül. Molcho megremegett a bánattól, már nem segíthet neki, ahogy szokott, forró, fájó könnyek fojtogatták a torkát, szeretne volna, ha előtörnek és elárasztják őt, de azok nem törtek fel, csak resz-

ketett tőlük, míg végül lassanként fel nem oldódtak. Számításai szerint anyósának már meg kellett volna érkeznie a közeli hegyoldalban álló öregek otthonából, ahol élt. Az útkanyarulat felé sétált, hirtelen mozgó fényecskét pillantott meg, úgy úszott a levegőben, mint egy a mennyből lehullott, részeg kis csillag, lassan közeledett kanyargós útján, megtorpant, kihunytt, majd ismét felragyogott és erőre kapott. Molcho megdörzsölte a szemét, lehetséges, hogy az öregasszony gyalog jön? Volt egy kis zseblámpája, melyet jól ismert. De mégsem ő lehet az, sem a zseblámpája, dermedten várt, hagyta, hogy a világ kissé megrázkódjon az imént történt halálesettől, és ekkor megpillantott egy biciklilámpát és a lomha, nagydarab újságkihordót – pár pillanatra a járdán hagyva a kerékpárt bement egy-egy lépcsőházba, majd kijött, és továbbhaladt. Az egyik ház bejáratánál várta, hogy odaérjen – nem férfi volt, hanem egy tetőtől talpig beburkolódzott nő, a fejére sálal tekert, a nadrágja szárát ruhacsipesszel fogta össze, egészen közel haladt el mellette, de nem vette észre Molchót, megcsillant a szemüvege, miközben továbbhaladt az ő házuk felé, lement a lépcsőn, és postaládájukba dugta az újságot. Ahogy visszatért a biciklijéhez, Molcho úgy látta, mégiscsak férfi lehet, kövér és piros arcú, aki most keserűen rápillant, felül a kerékpárja súlyától lenyomódó nyergére, és elkerekedik.

A taxi már az utcában járt, párafelhőt eregetett, az anyósa rögtön kiszállt, először a botot dugta ki, ezt az utóbbi hónap során kezdte magával hordani, ki tudja, minek, miután fizetett a sofőrnek, még váltottak egymással pár szót – mindig is értett az emberek nyelvén, sugárzott belőle a bizalom. Vajon elmesélte a sofőrnek, hová utazik, vagy tán túl büszke volt hozzá, hogy beszéljen róla? A taxi elhajtott, és az asszony most egyedül állt a másik oldalon, gyorsan a tárcájába csúsztatta a visszajárót, jobbra-balra körülnézett, mintha nagy forgalomban várakozna az átkelésre, majd átment a másik oldalra, Molcho látta, hogy jól felöltözött, esőkabát, gumicsizma és kesztyű volt rajta, most először felvette a piros gyapjúkalapot is, melyet két évvel korábban hoztak neki Párizsból, a botját úgy vitte, mint egy titkos szándékot jelző pálcát. A veje elindult felé, vigyázva, hogy meg ne rémítse, az először idegennek nézte, félrefordított fejjel igyekezett volna tovább, míg megérintve a karját finoman fel nem tartóztatta, az utóbbi időben összement, de a tartása egye-

nes maradt, az arca friss volt a reggeli levegőtől, az öregségtől barnás, ráncos bőr egy régi parfüm enyhe illatát árasztotta.

– Eltévedt a taxis, félreértett – mondta rögtön az anyósa reggelente, a német nyelvű álmokkal és gondolatokkal teli éjszaka után mindig erősebb jeke akcentusával, egyértelműen kerülve Molcho tekintetét –, sajnálom, hogy aggódtál. Ő azonban csak lehajtotta a fejét és nem felelt, megütközött a hétköznapi hangnemen, az asszony könyöke felé nyúlt, hogy felsegítse a lépcsőn. Annak nem volt szüksége támaszra, idős teste életerős és rugalmas volt a ruha alatt, kis elemlámpát vett elő, azzal világított a rozsdavörös, lehullott levelekkel borított lépcsőre, karján lógó botját a másik kezébe véve felment rajta, a veje utána sietett, miután kihúzta a kisé nedves újságot a postaládából, kinyitotta előtte a bejárat ajtót, mire az asszony azonnal, szinte futva a szoba felé indult, most látszott, hogy az arca komor és sápadt, az ajkai remegnek, a keze már a kilincsen. – Egy pillanat – súgta neki Molcho, kivette a zsebéből a kulcsot, megpróbálta megmagyarázni, de észrevette, hogy a másik nem figyel rá, berontott úgy, ahogy volt, nagykabátban, kalapban, a botjával, még a zseblámpa is ott világított a kezében, mintha félne, hogy lekésik valamiről. Időközben nagyon meleg lett a szobában, még a szétvetett karokkal ott fekvő halott arca is mintha kipirult volna kissé. De minden úgy maradt, ahogy Molcho hagyta, erre a változatlanságra is számított, megállt az ajtóban, visszaadta a lányt anyjának, mintha csak kölcsönkérte volna tőle harminc évre, nyugodtan figyelte, ahogy az öregasszony ráborul a halottra, simogatja, az arcát csókolgatja, megfogja és összekulcsolja a két kezét, egy darabig a lányán fekszik, majd nyöszörögni kezd, a hangja, mint egy süllyedő hajó kürtjének távoli túlkölése, és a veje, aki hóna alatt az újsággal az ajtóban állt, érezte, hogy a torka ismét elszorul, szeretne volna, ha a hangja magával ragadja, várta a sírást, melytől megkönnyebbülne, de tudta és érezte, hogy nem lesz itt más, csak ez a furcsa nyöszörgés.

Az anyósa kulturált, tanult asszony, olvas és színházba jár, amikor a második világháború előtt Izraelbe érkezett, egy árvaházat vezetett. A betegség idején egyre szorosabbá vált ketten-jük kapcsolata. Gondozónőket és ápolónőket is alkalmaztak ugyan, ám igazából ők ketten váltották egymást a betegágy mellett, és bár sohasem beszélgettek magáról a halálról, csakis gya-

korlati kérdésekről, biztos volt benne, hogy mindketten hasonlóan vélekednek róla – abszolút vég, mely után nem marad meg az emberből semmi, így most csak ők ketten vannak a szobában, csak ők egyedül. Egy darabig habozott, majd az öregasszonyhoz lépett, finoman a vállára tette a kezét, sohasem csinált még ilyet, lesegítette a kabátját, a kalapot is elvette, majd közelebb tolta a kis karosszéket, melyben a másik az utóbbi napokban hosszú órákon át üldögélt. Az anyósa a székre rogyott, a haja szürkés kóc, az arca ráncos, a vastag szemüveget pára borítja, hasonlít is meg nem is halott felségére, ahogy így látta őt, dermedten és kiégetten ülve, járkálni kezdett a szobában, szinte fuldokolva a benne dúló érzelmi vihartól.

– A vég teljesen békés volt – szólalt meg –, nem tapasztaltam semmi szenvedést, biztos vagyok benne, hogy nem szenvedett, jól ismerem a jeleket.

Izgatottságában egyre csak beszélt, ugyanazt ismételve: – Biztos vagyok benne, hogy nem tapasztaltam semmi szenvedést – mintha ő halt volna meg egy órával azelőtt, és nem a felesége, az anyósa pedig felnézve rá szomjasan hallgatta, bólogatott, egyetért, most már nyugalomban van a lánya, mintha egy állandóan gondot okozó gyerekről lenne szó, aki elaludt végre, a zavart és kipirult arcú, kissé lecsúszott szemüvegű öregasszony látványa hirtelen mélyen megindította, és hangosan zokogni kezdett, sajnálta önmagát és az anyósát, aki csendes együttérzéssel figyelte, míg végül abbahagyta a sírást, megfordult, és a fürdőszobába ment, hogy megmossa az arcát, ott levette a kabátját és az ingét, úgy döntött, megborotválkozik.

Amikor kijött, ébren találta a lányát, a nagyanyjával összeölelkezve állt, könnyes szemmel pillantott az apjára. Az a távolból bólintott felé, most már te is tudod, mintha a hír valami kézről kézre adogatott tárgy lenne. Újra megnézte a holttestet, döbbenten látta, hogy már kezd me-revedni, mintha a Föld megszűnt volna forogni, ám az ágy szélén felejtett, friss reggeli újság látványa a szívébe hasított, az égre emelte a tekintetét, és megpillantotta a hajnal sápadt, finom csíkját.

4.

Ezután telefonált egyetemista fiának is, majd elment felkelteni a gimnazistát, nagyon nehezen

ébredt a sötétben, az utóbbi időben erős, mindennek ellenálló alvásra szoktatta magát, de az apja mégis felverte, megint ruhástul feküdt le, hogy a lehető legutolsó pillanatig alhasson. Elmondta neki, mi történt, a fiút felkészülten érte, tulajdonképpen már vagy egy hónapja számított erre a hírre, már jó ideje elszakadt az anyjától, mintha már dühítette volna a halál késlekedése; Molcho észrevette, hogy ha a beteg állapota felől érdeklődve azt a választ kapta, ma jó napja volt, az arca mindig elsötétült. Most bevitte a fiút a halotthoz elbúcsúzni, fogta a két vállát, hogy meg ne szökjön, és az alvástól még kába kamasz zavartan álldogált, de egyetlen könnycseppet sem ejtett, az apja azt gondolta, talán jobb, ha elmegy az iskolába, és megírja a történelemdolgozatot, legalább nem lesz itt láb alatt egész nap. Közben fénysebességgel befutott az egyetemista, sápadtan és elgyötört, összepusztította a nagyanyját, finoman megszorította halott anyja kezét, Molcho pedig azt kérdezte magától, vajon megcsókolja-e még a halottat, érezte, hogy egyre távolodik, percről percre egyre hidegebbé és gyakorlatiasabbá válik. Csengett a telefon, reggel fél hat volt, az anyja hívta Jeruzsálemből. Már tudta, mi történt, Molcho nem értette, hogy lehetséges ez, de az asszony egész éjszaka nem aludt, érezte, ahogy eljön a halál, és a fiára gondolt. Sírt, annyira szeretne eljönni búcsút venni, annyira szerette a menyét. Mikor viszik el otthonról? Messziről, homályosan hallotta az anyja sírását, gyenge, a fáradtságtól elcsukló hangon felelt neki, megtagadva a kérését, tudta, hogy mindig is félt a menyétől, és nem érezte igazságosnak, hogy most idejöjjön és az ágyában lássa őt. Végül elbúcsúzott, és felhívta egy közeli barátjukat, egy orvost, aki mellettük állt az elmúlt évek során. Ő is rögtön felvette, a hangja élénk volt, mintha a telefon mellett állva várta volna a hívást. Már kávéillat terjengett a lakásban, a fia egy nagy bögrével töltött neki, ő pedig a halál édességétől részegen döntötte magába a meleg folyadékot, fel-alá járkálva a hálószo-ba előtt, nem ment igazán közel, hallotta a lánya szünni nem akaró sírását, éppen ő, akinek úgy megromlott a viszonya az anyjával.

Az öregasszony még mindig a helyén ült, mozdulatlanul őrizte az ágyat. Az orvos a feleségével már csöngetett is, az arca komor, barátjáról szinte tudomást sem véve egyenesen a feleségéhez sietett, hosszasan vizsgálta, mintha kétséges lenne a halála, Molchót egy pillanatra

félelem fogta el, talán nem is halt meg, csak elveszítette az eszméletét, haragudott, mintha meggyanúsították volna valamivel. Aztán csak véget ért a vizsgálat, és az orvos gyengéden letakarta a halott arcát a lepedővel. Molcho ekkor közelebb lépett az ágyhoz, és elmesélte a vég történetét, az utolsó órát, bemutatta a halálhörgést és az azt kísérő kézmozdulatokat, hirtelen teljes reggeli fény árasztotta el a szobát, és az alig két órával korábban bekövetkezett halál olyan távolivá vált, mintha már nagyon rég történt volna. Az orvos végighallgatta, aztán telefonált a kórházba mentőért, közben már néhány meleg ruhába öltözött szomszéd is bejött, megcsókolták Molchót, az meg csak csodálkozott, most miért kezdik csókolgatni, az asszonyok átölelték és megpuszították, az egyik szomszédasszony még sírt is nagyon, mindössze köszöntek egymásnak a lépcsőházban meg beszélgettek pár szót, most meg keservesen zokog, felhasználja az előtte fekvő halottat a saját jelentőségteljes sírásához. A férje aggódva toporgott, az idős édesanyjával beszélgetett, az el sem mozdult az ágy mellől, mintha ő a halott még élő része volna, akin keresztül lehet még tárgyalni vele.

Molcho fáradt volt, remegett a lába, a nappaliba ment, ott üldögélt magába roskadva, látta, ahogy a lassan, kifejezéstelen hangon beszélő egyetemista egymás után felhívja anyja legközelebbi barátnőit, magabiztos szemtelenséggel felébreszti őket, az apja agyán átfutott a gondolat, hogy az ismerősök és a barátok el akarnak majd búcsúzni a halottól, erre mélységes ellenkezés támadt benne, makacsul és komoran ült a sarokban, jobb ha nem látják a feleségét így, a test semmit se számít, attól tartott, hirtelen őt teszik majd felelőssé ezért a halálért, rajta kérik majd számon, pedig eddig ő ápolta, és mindenki nagyon tisztelte érte.

Az idő mintha holdkóros lett volna, a meglepően gyorsan érkező barátok csengettek, rögtön Molchohoz siettek, amíg élt, mindig az asszonyhoz fordultak először, most meg mind csak hozzá. Az elmúlt éjszaka nem kapcsolódott az új naphoz, megint az anyja hívta, de ő a gyerekeit kérte, hogy beszéljenek vele, nem akart felállni. Honnan merítsek erőt, gondolta keserűen. Mindig úgy képzelte, hogy a halál után majd egyszerűen feláll és továbbmegy, de most mintha összekötözték volna a lábait. A barátok közül valaki felemelte a lepedőt a halott arcáról, mely sápadt és csúf volt az erős nappali fény-

ben, Molchót elöntötte a harag: – Ezt ne, mint a Kremlben, ezt ne! – mormogta, valaki meghalotta, megrémültek, és rögvest újra letakarták. Mennyire megkönnyebbült, amikor megérkezett a hullaszállító, és két férfi elvitte a testet, még hét óra sem volt, azokra a régi időkre emlékeztette, amikor a felesége ilyen korán indult az iskolába nulladik órát tartani.

5.

Tartottak tőle, hogy az eső tönkreteszi a temetést, ám délután, úgy két órával korábban kitisztult az ég, meleg szél kezdett fújni a tenger felől, így a temetési menet a kijelölt időpontban indult a ravatalozóból, és késlekedés nélkül haladt végig a temetőbe vezető rövid, egyenes úton. Mivel az időpont kényelmes volt, és számítottak is a halálesetre, sokan kísérték utolsó útjára az elhunytat, minden szem Molchóra szegeződött, őt is kísérték, ő pedig visszanezett rájuk, emlékezni akart rá, ki jött el, és a gyerekeit is megkérte, hogy igyekezzenek megjegyezni a jelenlévőket. Finom köd lebegett körülöttük, fehérre varázsolta a sírköveket, ebben a ködben haladtak suttogva, méltóságteljesen, az anyósa, aki ezúttal nem hozta a botját, mellette öreg barátai, akik maguk is lassan, egymást támogatva araszoltak, a gyerekek a társaikkal, és ő maga, anyjába karolva ment a sírok közt, az asszony úgy imbolygott, mint egy szekér, melynek kiesett az egyik kereke, fekete szőrmekabátot viselt, meg-megállt, amikor felismert valakit a tömegből, hogy elkeseredett pillantásokat vészen az illetőre. A sírt már reggel megásták a Karmel-hegy oldalában fekvő új parcella egyik kis dombján, Molcho kötelességtudón állt a gödör mellett, a kupacban álló föld felé fordulva, de azért időnként az egymás közt hangosan suttogó összegyűlteket felé pillantott, örömmel látta, hogy nemcsak a közeli barátai jöttek el az irodából, hanem sok titkárnő és karbantartó is, még a feleségét kezelő orvos is megjelent, és persze az iskolai kollégák, a tanárok, meg még egy csomó ember, akiket nem ismert, fiatalok, egyetemisták és katonák, gimnazisták az egyenruhájukban, velük a kisebbik fiú tanárai, köztük ott feszengett néhány jeruzsálemi unokatestvére, sálakba burkolódzott, nehézkes, kopasz öreg szefárdok, döbbsenten és aggódalmasan meredtek a közelben háborgó tengerre. Molcho még soha életében nem volt ekkora érdeklődés kö-

zéppontjában, ennyi ember közt, akik persze mind a feleségére gondoltak most, de azért rá is.

A mellette álló jeke rabbi tiszta volt és rendezett, a külseje tiszteletet parancsoló, ő volt a rabbi az asszony két évvel korábban elhunyt nagynénjének temetésén is, és az egész család elégedett volt vele, az anyósa még a telefonszámát is felírta. Molcho bizalommal pillantott rá, remélve, hogy továbbra is megfelelően vezeti majd őt végig a szertartáson, miután gyorsan és ügyesen behasította az ingét. Így állt ott gyermekei, barátai és családtagjai körében, hitte, hogy mindnyájan nyomon követték tetteit az elmúlt évek során, és most jóindulattal, meleg pillantással figyelik őt, hisz sokan tudják, milyen odaadással gondozta a feleségét, akit sikerült otthon tartania a halála napjáig, még a rabbi is elismerően említette őt az imént rövid és szép beszédében. Kissé felemeli a tekintetét, körülötte az asszony legközelebbi, hűséges barátnője komor figyelemmel hallgatják a rabbit, és elgondolkodó tekintettel nézik őt magát, Molcho pedig magában azon tépelődik, vajon tudnak-e róla valamit, amit ő nem is sejt, vajon az ágya mellett töltött hosszú órák alatt intim titkokat is megszúgott-e nekik a beteg, vagy tán a kór furcsa téveszméket ültetett el benne, melyek ellen még csak nem is védekezhet. Hisz amióta hét évvel korábban amputálták az egyik mellét, az asszony nem volt hajlandó vele hálgni, és ő nem is erőltette, habár hű maradt hozzá.

6.

Amikor véget ért a temetési szertartás, melynek során sírt is egy keveset, az emberek hozzá léptek, hogy megszorítsák a kezét, ő pedig alaposan megnézte az arcukat, jól tudta, szeretnék, ha emlékezne rájuk, és persze emlékezni is akart mindnyájukra, arra azonban ügyelt, hogy ne nyomassza őket a gyászával, az elmúlt nap során már rálelt a megfelelő, szomorú, de azért nem túlságosan komornak ható főhajtásra, melyben érződött a remény is, hogy nemcsak a halállal azonosítják majd őt, hanem azt is észreveszik, hogy a rengeteg elvesztett életerő ellenére megérdemli még a szeretetet. Így vonultak el előtte az emberek, párok, időnként egy-egy magányos férfi vagy nő, az utóbbiak közül egyik-másik igyekezett is hangsúlyozni, hogy egyedülálló, mint a cég három évvel korábban megözvegyült jogtanácsosa – bár nem álltak

egymással baráti viszonyban, annak idején kollégáival együtt ő is ott volt a férje temetésén. Ez akkortájt történt, amikor pár évvel korábban edzéskepp temetésekre kezdett járni, és most eszébe jutott, hogy az asszony férje is valahol itt nyugszik az ő frissen kiásott sírja közelében. Az elmúlt években időnként együttérzéssel gondolt a nőre, mint egy lehetőségre a halál után.

7.

A süve napjaiban sokat esett, újfajta hideg kúszott a levegőbe, mindenki csodálkozva kérdezgette, valóban ilyen korán jön-e a tél. Begyújtották a kályhát a nappaliban, és együtt ültek a kanapén, Molcho és a három gyereke, a nagymama pedig a szemközti nagy fotelt kapta. Katona lánya még a cipőjét is levette, hozott egy takarót, és abba burkolódzott. Kellemes volt így együtt üldögdélni a melegben, nézni a zuhogó esőt és fogadni a szünet nélkül ki-be járkáló embereket, akik az elhunytól és az időjárásról fecsegték, a temetést emlegették és a résztvevők neveit sorolták, ki hogy festett és mit mondott, a tiszta, méltóságteljes rabbit dicsérték, aki röviden és lényegre törően beszélt, és bár megzavarhatta volna a hallgatói lelki békéjét, nem tette. Így üldögdéltek egész délelőtt, majd ebéd után lepihentek, négy körül felkeltek, és folytatták a süvét, vacsora után pedig várták az esti látogatókat. Molcho először arra gondolt, gimnazista fiát felmenti a gyászhat kötelezettsége alól, és elküldi inkább az iskolába, mert már így is sokat hiányzott az utóbbi hónapokban, de a fiú mindenképp velük akart maradni, nagyon élénk volt, a tartása kiegyenesedett, mintha hatalmas tehertől szabadult volna meg az anyja halálával, érdeklődve figyelte a nagymamájához érkező, furcsa öregeket, akikkel Molcho még sosem találkozott, most meg itt ültek a nappalijában, hosszasan beszélgettek németül, amiből ő egy szót sem értett, de azért időnként rájuk mosolygott, amikor úgy látta, ők maguk is mosolyognak. Rokonok és barátok jöttek az ország minden tájáról, amikor a szobába léptek, Molcho rögtön fölemelkedett, kész volt arcon csókolni még azokat is, akiket nemigen ismert, sőt: még azokat is, akik eleinte nem is szándékoztak csókot váltani vele. Puha, fekete hímzett pulóverében, borotvátlanul eltökélten csókolgatott mindenkit, aki hagyta, tetszett neki ez az új, puszkilodós stílus, és bár többnyire az ajkak

csak futólag érintették az orcáját, felesége egyik-másik volt kolléganője magához ölelte, a hajuk az arcát csiklandozta, mellkasához nyomódott a mellük vagy amit annak érzett. Olyanok is akadtak azonban, akiket nem mert megérinteni, nagyon fiatal tanárnők és egyetemisták, az asszony tanítványai, az a szép és elegáns nő, aki egy nagydarab öregasszonyt kísért, a nagymama egyik látogatóját, vagy a jogtanácsos, aki a nagyfőnökkel és több kollégával együtt érkezett részvétlátogatásra, és egy kissé távolinak és zavartnak tűnt, még a kabátját sem volt hajlandó levenni, pedig a szobában meleg volt.

Este tízkor, miután az egyetemista visszavitte a nagyanyját az idősek otthonába, és maga is hazatért a kollégiumba, a lánya és a gimnazista pedig a tévé előtt ülve egy filmet bámult, Molcho bement a hálósobába – mintha még mindig egy új betegre váró kis kórház volna, melyen végigsöpört a tisztaság szele. A nagy ágy ugyan meztelenül mutogatta vasrácsát, a matracot már a felesége halála napján visszaadták, mert a használatáért napidíjat kellett fizetni, a többi műszer azonban még egymás mellett pihent, néhányat kölcsönkértek, párat megvettek, a többit bérelték – az infúziós állvány, a fürdőfelszerelés, a kerekesszék, az oxigénmaszk, a polcokon injekciós tűk és gyógyszerek, a könyvek, melyeket a beteg olvasott vagy szeretett volna még elolvasni, a zene, melyet újra meg újra hallgatott, és Molcho ágya a nagy ágy mellett. Levetkőzött, lefekvéshez készülődött, közben végigmustrálta a tárgyakat, melyiket próbálja meg eladni közülük, melyiket lenne érdemes megtartani, különösen az orvosságokat illetően hezitált, erősen foglalkoztatták őt, bontatlan dobozokban állt ott a Talwin, egy igen drága gyógyszer, melyből pár hónappal korábban nagyobb mennyiséget szereztek be attól tartva, hogy hiánycikk lesz, ám valamivel később kiderült, hogy semlegesít egy másik gyógyszert. Azon morfondírozott, el tudja-e adni a maradékot valakinek, vajon hogyan keresen vevőt? Azután lefeküdt, a nagy ágy melletti lámpát még égve hagyta, ahogy az elmúlt hónapok során szokta, de szándékában állt kisebbre venni a fényerősséget. Még mindig nagyon ébren aludt, minden éjjel négyszer-ötször felkelt, a lakásban kóborolt, a fotelban üldögélve fülhallgatóval zenét hallgatott, ekkor hirtelen egy gondolat kezdett motoszkálni benne, eszébe jutott a nagydarab, kövér újságkihordó, akit azon a haj-

nalon látott, mintha a halál része lett volna, elragadta a vágy, hogy újra lássa, mintha a ruháin, a zseblámpáján, a táskáján, a biciklikerekein halott felesége maradványait vitte volna. Hiányzott neki az ágyában fekvő vagy akár eszméletlen beteg. Még a matrac is hiányzott neki, mintha az is az asszony része lett volna. Vajon létezik még, és most valaki más gondoskodik róla? A fáradtság azonban újra testébe hatolt, és kiszáradt tengeri szivaccsá változtatta, lassan visszavánszorgott az ágyába, útközben az asztalon felhalmozódott számlákra esett a pillantása. Hamarosan értesítenie kell a halálesetről a hivatalokat, remélte, hogy a pénzügyek majd felélénkítik, de egyelőre az ügyintézés pusztá gondolata is kimerítette.

8.

A hetedik nap hajnalán kimentek a sírhoz. Az eső ugyan elállt, de a hideg meglehetősen csípős volt. A rabbi, akit úgy kedveltek, a lelkükre kötötte, hogy reggel hatkor jöjjenek, mert délelőtt valami dolga van Tel-Avivban – bár ajánlott egy kollégát, aki helyettesíthette volna, ragaszkodtak a személyéhez, majd felkelünk ötkor, nem gond, jobb is így, legalább nem lesz ott senki, aki zavarná vagy váratlan kérdésekkel zaklatná őket. Alig jött össze a *minján*, ráadásul először el is tévedtek a sírt keresgélve, de a rabbi végül ráismert. Már hét előtt hazaértek, egy csapásra eltűnt az a rengeteg ember, aki az elmúlt hónapok során körülöttük nyüzsgött. Az egyetemista visszament a *Technion*-ba, a katonalány a táborba, a gimnazista bizonytalankodott ugyan egy darabig, menjen-e már iskolába, de a testvérei rábeszélésték. Molcho megborotválkozott az üres házban, melyből ki sem mozdult az elmúlt hét napban, várta a szállítókat, hogy elvigyék a nagy ágyat.

Fél kilenckor becsöngetett az asszony, aki délelőttönként ápolta a feleségét, ők ketten nem nagyon ismerték egymást, amikor hazatelefonált az irodából, mindig a felesége vette fel a kagylót. Most a járandóságáért jött, visszaadni a kulcsot és benyújtani a felmondását, ő nem bejárónő, hanem ápolónő, már talált is magának másik klienst. Molcho izgatottan érdeklődött, hol lesz az új munkahelye, kiderült, hogy nem messze, pár utcányira. Jól megnézte a nőt, alacsony, barna, harminc körüli, valószínűleg elvált, elég jól dolgozik, bár kissé gépiesen végzi

a munkáját, de a felesége pontos utasításokat adott neki, és megmutatta, hogy lássa el őt. Egy kicsit gondolkodott, majd felajánlotta az asszonynak, maradjon még náluk egy darabig, amíg összeszedi magát, attól félt, hogy ha elmegy, ő a háztartás foglyává válik épp most, amikor az övé lett a teljes szabadság, hiszen van saját kulcsa, és jól tudja, mit hogy szoktak csinálni, miért ne törődne továbbra is a háztartással, főzne egy kicsit, talán még össze is tudja egyeztetni a másik háznál, az új páciensnél végzett munkájával, nem is muszáj mindennap jönnie. A nő ráfűggesztette sötét, keleties pillantását, gondolkodott, Molcho ülőhellyel kínálta, vajon sejtí az ő hátsó szándékait? A másik ingadozott, hirtelen a feleségéről kezdett beszélni nagyon közvetlenül, ugyanúgy ismerte a beteg testét, mint a férje, a halál szaga rajta is megragadt, Molcho egy pillanatra érezte, talán ez az asszony lesz az összekötő híd valamihez, amit most még maga sem lát tisztán. Ám az megismételte, hogy nem bejárónő, hanem ápolónő, értem, felelte neki, de a gyerekek most nincs meleg ételle, és takarítani is kell időnként, én is itt vagyok, csak amíg talpra állok. A nő habozott egy darabig, végül igent mondott, amíg minden elrendeződik.

Kopogtak, egy kék overallos, nyegle fiatal munkás jött az ágyért, kis mosollyal az arcán bámult rájuk, az asszonyt Molcho feleségeként kezelte, az meg nem tudta, hogyan igazítsa helyre a tévedést. Gyorsan bevezette a hálósobába, az többször is körbejárta az ágyat, hogy lássa, nem tettek-e kárt benne, majd mindenféle aláírandó papírokat és számlákat tett elé. Molcho arra számított, hogy rögtön visszakapja az általa befizetett jelentős összegű kauciót, ám a fiatalember közölte vele, hogy a pénzt csak egy-két hónap múlva küldik majd vissza.

– De hát ez az összeg addig is csak veszít az értékéből – tiltakozott.

A munkás helyeselt, de hát nem ő szabja a feltételeket, hanem a vezetők, és Molcho még viszonylag nem fizet rá, akadnak, akik évekig bérelnék egy-egy ilyen ágyat, és közben a letét teljesen elértéktelenedik. Molcho először vitába szállt vele, de aztán hirtelen belefáradt, méltatlan dolog így huzakodni a pénzen valakivel, akinek amúgy sem áll hatalmában bármit is adni neki. Azt akarta, hogy eltűnjön végre az ágy meg a többi holmi a szobából, ám hamarosan kiderült, hogy a fiatalembernek nem sietős, egyre csak járt a szája, egész kiselőadást tartott

arról, hogy ő egyedül, kisteherautóval érkezett, és az ágyat darabokban szándékozik kivinni a házból.

Közben a bejárónő levette az utcai ruháit és cipőjét, és magára öltötte a köpenyt, mely a fürdőszobában, Molcho törölközője mellett lógott, ő eddig azt hitte, hogy ez a felesége egy régi köntöse, de most látta, hogy a takarítónőé, aki már el is kezdte mosogatni a felgyült szennyes edényeket, a munkás egy időre bezárkózott a vécébe, Molchót pedig félelem és türelmetlenség fogta el.

– Mit főztek? – kérdezte a bejárónő.

– Mit érdemes? – kérdezett vissza a hűtő tartalmát vizsgálgatva.

Az asszony javasolt ezt-azt. Mindig a felesége találta ki, mi legyen a menü, most neki kellett döntenie, a takarítónő csirkét javasolt olajbogyóval és paradicsommal, de hozzátette, hogy ez egy kissé keleties ízű étel. Molcho azt felelte, akkor legyen keleties, én is keletről származom. Előbukkant a munkás, kezét mosott, bejött a konyhába egy kérdéssel, mely a vécén ülve üthetett szöveget a fejébe:

– Tulajdonképpen ki feküdt ott? Az anyja? Az apja?

– Nem – sziszegte dühösen Molcho –, a feleségem.

Annak a szeme sem rebbent, bólintott, majd lazán a bejárónőhöz fordult és megkérte, főzzön neki egy teát, mert kapar a torka, aztán leült és tréfálkozni kezdett a nővel. Molcho gyorsan kiment, fel-alá ténfergett a szobákban valamit keresve. Vajon muszáj itt maradnia velük? Megbeszélte a takarítónővel, hogy az majd bezár maga után, beviharzott a hálóba, megragadta és kihurcolta a kocsiba a kerekesszéket, az oxigénmaszkot és az infúziós állványt.

9.

Még aznap sikerült visszavinnie mindhárom kölcsönzött holmit, és visszakapni a letéteket, sőt még a bankba is eljutott, és fölvette az asszony utolsó fizetését. Az otthon töltött hétnapos gyász után most először hagyta el a házat, azt hitte, lendületes és hatékony lesz, sőt örömet is okoz majd neki a szaladgálás és az ügyintézés, ám sok volt a fennakadás, a sorok pedig hosszúak, és csak kevesen tudták róla a külvilágban, hogy a felesége pár napja meghalt. Amikor délután hazaért, a néma, üres lakás látva-

nya mélységes szomorúsággal töltötte el, de ígért is rejtőzött benne. A konyha ragyogott a tisztaságtól, a vécé úgyszintén, és az asztalon néhány letakart edény várakozott. Az ő kis kórháza megdöbbenő változáson ment keresztül, a nagy ágy eltűnt, a helyére valamiért odahúzta az ő fekhelyét a fiatalember vagy a bejárónő, ennek ellenére furcsa űr tátongott a szobában. Egy pillanatra az eszébe ötlött, hogy talán ezek ketten az ágyába feküdtek, a munkás olyan férfinak tűnt, aki nem veti meg a kalandokat, ez a gondolat jólesett neki, végre a szex, még ha csak idegeneké is, valamilyen formában visszatért a házba, és egy kevés belőle még mindig itt lebeg. Leült az ágyára, megszagolta az ágyneműt, először azt hitte, dohányszagot érez, de később nem volt biztos benne.

Kiment a konyhába uzsonnázni, az ennivaló finom volt, számára ismeretlen ízek keveredtek benne, az egyik étel lila zöldségekből készült. Benézett a hűtőbe, ott is volt pár edény, tényleg ennyi ételt rendelt, vagy tán a bejárónő a saját feje után ment? Délután három óra volt, felhívta az anyósát, hogy megtudja, mi újság nála, nem látta-e véletlenül a gimnazistát, aki még nem ért haza. Időnként előfordult, hogy az iskolából egyenest az idősek otthonába ment uzsonnázni. Az anyósa szobájában azonban senki sem vette fel. Felhívta Omrit, az egyetemistát, de ő sem volt otthon. Úgy látszik, a gyászhat leteltével szétszéledt a család. A csend mély volt és nagyon új. Szokása szerint besététette a hálószobát, és lefeküdt, ahogy a betegség idején is gyakran tette, hogy erőt gyűjtson az éjszakai virrasztáshoz, de nem tudott elaludni, pedig aznap is hajnalban ébredt. Hirtelen aggódni kezdett a gimnazistáért. Bekapcsolta a rádiót, és elkezdte szétválogatni a gyógyszereket, hatalmas mennyiség gyűlt fel belőlük, egy részüket rögtön kidobta, volt, amit visszatett a gyógyszeres szekrénybe, de a hús bontatlan doboz, drága Talwint a polcon hagyta, színes kis falat épített belőle, ezt nem dobja ki, örültség volna kidobni egy ilyen drága, új orvosságot. Aztán lassacskán elkezdte visszarendezni a szobát úgy, ahogy pár hónappal azelőttig festett, mielőtt más célra kezdték volna használni. A többi szobából visszahurcolta az áttelepített asztalt és székeket, nem egészen úgy rendezte el őket, ahogy korábban voltak, bizonytalanul nézte az eredményt, vajon most kényelmesebb és esztétikusabb lett a szoba, hisz eddig a bútorok elrendezése kizárólag a felesége hatásköre

volt. Csak a franciaágyuk maradt az erkélyen egy nagy nejlonba burkolva, a matraca megpernesedett és tönkrement. A mosdatáshoz szükséges felszerelést, melyet akkor vettek, amikor a beteg már nem tudott járni, az ajtó mellé tette, teljesen új volt, biztosan el tudja adni, talán az idősek otthonában, ahol az öregasszony él, meg kellene kérdezni tőle, csak nehogy azt javasolja, hogy adományozzák az ottani betegszobának, nem szívesen mondott volna le az áráról.

A fiú még mindig nem jött meg. Molcho hirtelen rádöbbsent, hogy egyetlen barátja nevét vagy telefonszámát sem tudja. Kiment az utcára körülnézni, nem jön-e már, de kint hidegen süvített a szél. Töltött magának egy csésze kávé, kitett mellé pár aprósüteményt, leült az íróasztalhoz, és elkezdte megszerezni a gyászhat alatt felgyülemlett banki kimutatásokat. Már volt egy listája azokról az oktatási támogatásokról, melyekre jogosultak lehetnek.

10.

Fél hatkor hazaért a fia, reggel persze elfelejtette magával vinni a kulcsát, mivel az utóbbi fél évben megszokta, hogy mindig van otthon valaki.

– Most megváltoztak a dolgok – mondta neki az apja –, mostantól legyen nálad a kulcsod, nem fogok itt ücsörögni rád várva, mint egy szárazdajka.

Megterített a vacsorához, az új ételeket vette elő, a fiú nem lelkesedett a keleties ízekért, Molciónak sem volt étvágya, újfajta reszketés járta át, megint hívta az anyósát, mintha ez a kötelessége lett volna, de az nem vette fel, az idősek otthonának recepciósja azt mondta, az öregasszony délután elment, és még nem ért vissza. Úgy döntött, ledől egy kicsit, tartott tőle, hogy megfázhatott a temetőben. A fia kényelmesen elhelyezkedett a tévé előtt.

– Hogyhogy – csodálkozott az apja –, nincs holnap történelemdolgozat?

A gimnazista azonban nem aggódott, majd éjszaka tanul, akkor jobban emlékszik másnap az anyagra.

– Lefekszem – jelentette be Molcho –, ha telefonálna a nagymama, mondd neki, hogy már alszom!

Azzal bement a korábbi külsejét visszanyert hálószobába, az utóbbi napok viharos eseményei jártak a fejében, most úgy érezte, mintha

ezek az események nem gyors egymásutánban peregtek volna, hanem a feleslegesen eltelt idő ürje tátongott volna köztük. Lekapcsolta az örökmécsest, mely eddig folyamatosan égett éjszakánként. Újfajta sötétség burkolta be, rögtön álomba is merült, de éjfél után rémülten felriadt, újra hallani vélte azt a bizonyos sípoló hangot, gyorsan felkelt, a konyhában égett a villany, a teáskanna gőzfelhőt eregetett a tűzhelyen, először azt hitte, már reggel van, és megjött a bejárónő, de éjjel volt még, csak a fia sétált be komótosan, még mindig felöltözve, a haja az arcába hullt, épp kávé főzött magának.

– Megőrültél? Még mindig fent vagy?

Kiderült, hogy nem végzett még a dolgozat anyagával. Molcho leült mellé, teát ivott, hogy csillapítsa a torokfájását, a gyáshéten érkezett újságokat lapozgatta, melyeket nem volt alkalma rendesen elolvasni, a gyászjelentések közt felfedezett egy a kollégái részvétét kifejező, nagy hirdetést, mely eddig valahogy elkerülte a figyelmét, és most mélységesen elérzékenyült a láttán.

Másnap dolgozni ment. Akik nem jöttek el a temetésre és nem látogatták meg őket az elmúlt héten, most fejezték ki a részvétüket. A munka kifárasztotta, a torka egyre jobban hasogatott. Délben úgy döntött, hogy hazamegy, a lépcsőházban megpillantotta a jogtanácsosnőt, aki lefelé ment a lépcsőn, elegáns volt barna gyapjúruhájában, nem vette észre a férfit, aki lassan araszolt mögötte lefelé, így nyugodtan megfigyelhette hátulról, sápadt nyaka körül Molcho ízléséhez képest kissé súlyos és durva fém nyaklánc tekergett. Vajon egészséges ez a nő? Hirtelen az a furcsa gondolata támadt, hogy talán ezt az asszonyt is valami kór rágja. Most azonban élénknek tűnt, gyorsan haladt lefelé, fürgén kopogtak a cipősarkai. Bár munkájuk révén nem álltak kapcsolatban egymással, Molcho tudta, hogy a nőt kiváló jogásznak tartják. Hirtelen mintha csak megérezte volna, hogy követik, hátranézett, meglepetten megtorpant, a férfi szomorúan meghajtotta a fejét, az asszony pedig megértően bólintott, furcsa volt látni, ahogy elvörösödik az arca. A megfázott, fájós torkú Molcho nem nagyon örült a találkozásnak, ráadásul még egy kinyúlt pulóver is volt rajta éppen, a másik azonban meg sem várva, míg leér, gyorsan fellépdelt hozzá pár lépcsőfokot, és melegen megszorította a kezét.

– Már vége a gyáshétnak? Én is ilyen hamar visszajöttem dolgozni. Jól tette.

11.

A következő sáros, esős napon azonban ott-hon maradt, mert egyre rosszabbul lett, sőt úgy érezte, mintha a láza is felszökött volna kissé. Felhívta az anyját Jeruzsálemben, hogy ezt elmesélje neki és sajnáltassa magát, az anyja valóban kérlelni is kezdte, maradjon otthon legalább egy napot. Kilenc óra tájban, amikor a bejárónő ígérte az érkezését, felöltözött és letelepedett a nappaliban, még a gyanú árnyékát is igyekezett elkerülni, hogy az ágyban várná az asszonyt. Az azonban nem jött meg, Molcho pedig tízig fáradtan és náthásan ténfergett a lakásban, végül úgy döntött, lefekszik, a bejárónőnek meg hagy a konyhában valami feltűnő helyen egy cédulát, hogy mit főzzön és hol takarítson, azt is megemlítve, hogy ő maga betegen ágyban fekszik. Bement a szobába, becsukta maga mögött az ajtót, és elszenderedett. Tizenegy körül hallotta, ahogy megjön a nő, aki nyilván nem találta meg a cédulát, mert rögtön bekapcsolta a rádiót, felhangosította és egy arab nyelvű csatornára állította, a cikornyás énekszó hangjait hamarosan a lábosok zörgése kísérte. Molchót amúgy nem zavarta volna ez a kellemes, dallamos keleti zene, mely egyre érdekesebbé vált, miután sorra beléptek a különböző hangszerek, ha nem lett volna olyan hangos, nem merte kinyitni az ajtót és pizsamában kimenni, nehogy megrémítse a bejárónőt, aki ekkor ráadásul maga is hangosan énekelni kezdett. Így az ágyában maradt, könnyekkel a szemében alvást tettett, várva, hogy észrevegyék a jelenlétét vagy legalább a céduláját. Végül a nő megtalálta a papírt, rögvest lehalkította a rádiót, benyitott Molchohoz, aki fektében szomorúan bólintott felé:

– Egy kicsit megfáztam, nem mehettem dolgozni.

– Jól tette – jött a gyors válasz –, kér egy pohár teát?

– Igen – felelte mosolyogva –, kérnék, ha lehet.

Az asszony kiment. A testrészei valahogy nem voltak összhangban egymással, a karja vékony volt, mint egy kamaszlányé, a fenekén viszont nagy súlyt hordozott. A feleségénél csak rövid ideig maradtak meg a bejárónők, mert igen kritikus volt velük szemben. Ez is csak pár hónapja volt náluk, egyszer mintha említette volna valaki, hogy elvált asszony. Ahogy behozta neki a teát meg hozzá pár aprósüteményt, bár

azt nem is kért, Mocho mindjárt köhécselni kezdett, hogy igazolja, valóban beteg. Megköszönte a szívességét, de a nő valamiért tovább álldogált az ágya mellett, mintha ellenőrizné, hogy kiissza-e a teáját. A férfi felült, és a szeme láttára kortyolgatni kezdte a forró folyadékot, s végül azt mondta:

– Ha akarja, később majd felkelek, hogy ebben a szobában is ki tudjon takarítani.

Erre azonban azt a választ kapta, hogy itt két nappal korábban már kitakarított, most nem szükséges újra. Molcho tovább szűröcsölte az italát, a nő meg mellette állva egyre csak figyelte, sokkal magabiztosabbnak és felszabadultabbnak tűnt, mint legutóbb.

– Kér esetleg egy kis konyakot? Hozzak magának?

– Majd később – felelte halkan, hogy meg ne bántsa az asszonyt. Az továbbra is őt bámulta megigézve, törte a fejét, mit adhatna még neki, úgy látszik, tényleg szívesen ápolt beteget. Molcho zavartan mosolygott, kis kortyokban nyeldeste a forró teát. – Visszkapcsolhatja a rádiót – mondta –, csak egy kicsit halkabban, az arab zene sem zavar, ha gondolja, akár énekelhet is hozzá, nekem tetszik.

A nő elpirult és hallgatott, már bánta, hogy megemlítette az éneklést, félt, hogy a másik célzásnak veheti, amit mondott.

Hirtelen rádöbbsent, hogy mostantól fogva minden, amit egy nőnek mond, mögöttes értelemmel bír majd, mintha a szavai különböző jelentéseket rejtő kis dobozok lennének. Ez a gondolat zavarba hozta és szégyenkezéssel töltötte el. Az asszony azonban még mindig komolyan figyelve őt azt felelte:

– Nem fontos a zene, magának most pihennie és aludnia kell, ha kérne még valamit, csak szóljon!

Azzal kiment, de az ajtót nyitva hagyta, hogy felügyelni tudjon rá.

Molcho kiitta a teáját, maga mellé tette a bögrét, hátradőlt, előbb a mennyezetet bámulta, majd az előszobát, látta a bútorok egyes részeit, a bejárónő papucsos lábát a mosogató mellett, eszébe jutott a felesége, ez volt az ő látószöge is az utolsó hónapokban, megint büszkeség töltötte el, amiért képes volt itthon megbirkózni a halálával.

A nő belépett a nyitott ajtón, egy pohárka konyakot hozott neki, pontosan erre van szüksége, mondta neki, bár semmi kedve sem volt most konyakot inni, azért felült és kortyolt pá-

rat az italból, meg is köszönte, ezután a nő már becsukta az ajtót, Molcho pedig azt kérdezte magától, vajon mostantól szexuális célponttá válik-e majd, miközben számára a szex homályos, távoli emlékké változott, már-már megszabadult tőle, és a helyét együtt érző, finom szeretet, összetett emberi kapcsolatok foglalták el. Vajon mostantól kezdve kénytelen lesz erőfeszítések árán újra magához térni? Ez az asszony, kinek családi állapotáról nem tudni semmi biztosat, biztosan szívesen segítene neki feloldani a gátlásait, ő azonban még időt kér, de nem tudja, kitől. A lakásban néma csend honolt, kint pedig szürke, csendes eső szitált, vécére kellett mennie, de nem akart pizsamában mászkálni a bejárónő előtt, felöltözni viszont furcsa és felesleges lett volna.

Végül felkelt, csendben kióvakodott a vécére, a konyha előtt elhaladva megpillantotta az asztalon az új, szögletes lábosokat, a tűzhelyen még főtt valami, hirtelen megrémült, ez az asszony elárasztja őket étellel, ennyivel képtelenek lesznek megbirkózni, haragosan a keresésére indult úgy, pizsamában, és a fiú szobájában, ahol épp a padlót mosta, ráparancsolt, hogy ne főzzön túl sokat, mert alig bírnak elfogyasztani ekkora mennyiséget, a nő szájtátva hallgatta, megbántva dadogni kezdett valamit, de ő ott hagyta, bement a vécébe, és amikor visszatért a szobájába, magára zárta az ajtót, és álomba merült. Amikor felébredt, a bejárónő már nem volt ott, a cédulája másik oldalán azt az üzenetet hagyta, hogy vegyen fűszereket, mert kifogyott belőlük.

12.

A felesége többször is megpróbálta szóba hozni a lehetőséget, hogy a halála után újra megnősüljön, ő azonban mindig sikeresen kitért előle, elviccelte a témát vagy dühös lett, nem fogadta el a halálát. Egyszer azonban, egy nyári szombaton, a délutáni szunyókálás után, amikor még mindketten a franciaágyukban feküdtek könnyű plédbe burkolózva, a levegő illatos volt, és a szombati árnyék összefonódott a redőny résein át beszűrődő, édes és meleg fénnel, az asszony minden előzetes figyelmeztetés nélkül csendesen beszélni kezdett hozzá, és bár ő megpróbálta másra terelni a szót, mintha nem tudná, mire akar kilyukadni, nem hagyta, hogy kitérjen a beszélgetés elől.

– Nem maradhatsz így egész életedre.
– Miért? – kérdezte ő. – Kinek kellenék?
Ám a felesége szárazon azt felelte:
– Mindig lesz, akinek még te is kellesz.
Ő pedig sértődötten és zavartan, de hallgatott. A másik így folytatta:
– De ne vállalj már gyerekeket, ne vegyél el túl fiatal nőt, mert az gyerekekre vágyik, és sok gondot okoz majd neked.
Ezt hallván egy pillanatra rátört a pánik, de megpróbálta tréfával elűzni a dolgot:
– Miért is ne, hisz nem lesz már kiről gondoskodnom.
A felesége azonban hallgatott, mintha már nem volna hozzáfűznivalója. Rápillantott, az arca kemény és merev volt, félt, hogy magára haragítja, ezért panaszosan így szólt:
– Nem akarok a halálról hallani, holnap engem is elűthet valaki, amikor átmegyek az útesten.

Az asszony azonban józanul így felelt:
– Te vigyázhatsz, hogy ne történjen így.
Maglepetten nevetett, a felesége halála feltörő fényességnak tűnt számára, de egyben fenyegetésnek is, amely őt magányosan házuk börtönebe zárja.

13.

Mert időnként úgy érezte, hogy az asszony már boldogabb vizekre evezett nélküle, megszabadulva vágyaitól valódi megnyugvásra lelt, míg ő még mindig itt van az üres lakásban, a gyerekekkel nyűglődik, enni ad nekik, és gondoskodik idős anyósáról. A halál feszültsége is csökken már körülötte, az emberek eltávolodnak tőle, mintha csak a betegség és a halál vonzotta volna őket hozzá. A gyerekek is közömbösebbek és hanyagabbak lettek, már nem ugranak úgy a parancsaira, mint eddig, hűségeen igazodva hozzá. Eljött az első péntek este a gyász hét után, hazajött a katonalány, az egyetemistának sem kellett tanulnia, megterítették az asztalt a szombati vacsorához, megkérte a lányát, hogy gyújtson gyertyát, és ő meg is tette, Molchónak könnybe lábadt a szeme, már észrevette, hogy az apróságoktól fakad váratlanul sírva. Felhívta az anyját Jeruzsálemben, majd elindult a Karmel-hegy másik oldalán álló idősek otthonába az anyósáért.

Az valamiért még nem várta a kapuban, ezért bement a virágos függönnyel fedett, nagy üveg-

ajtón, az elegáns, tiszta előcsarnokban várakozott, az antik mahagóniszekrényekben sorakozó, régi német könyveket nézegette – ezeket az egyik lakó hozta magával. Ahányszor csak itt járt, mindig megcsodálta az otthonban uralkodó példás rendet és tisztaságot. Néhány háromrészes öltönyt viselő, a szombat tisztelésére frissen borotvált és fésült öregúr üldögélt a fotelekben, németül társalogtak egymással udvariasan, úgy élvezték az életet, mintha már megbékéltek volna a történelemmel, és a maguk mögött hagyott idő olyan lággyá vált volna, mint az édes tejbe gríz. Néhányuk fején fekete kipa volt, ők az imára vártak, mert ott, a függönnyel kettéválasztott kis helyiségben, az arab személyzet már nekilátott felállítani az imaszekrényt, és elrendezni az előimádkozó pulpitusát meg a székeket. Az öregek élénk tekintete, melyet a kor olyan fényesre csiszolt, mint a konzervált olíva-bogyó, Molchót követte, de csak egypáran tudták közülük, hogy ő Starkmann asszony veje. Beóvakodott a szombati vacsorára kész, félhomályos étkezőbe, melyben szinte tapintható volt a szentség jelenléte. A kenyereskosárákban fehérítő, szinte művészi formákra vágott, ínycsiklandó kalácsszeletek láttán alig tudta megállni, hogy ki ne vegyen egyet közülük. Furcsállta, hogy az anyósa nem jött még le, hisz indulás előtt felhívta. Néhány öregember csendben felállt és elindult imádkozni, az ott maradt vallástalanok fejbólintással búcsúztak tőlük. Molchónak nagyon tetszett ez a hely. A virágok meg a sok zöld kint és bent. A minden sarokban ott villogó, piros segélykérő gombok.

Végül megérkezett a lifttel az anyósa, nyolcvankét éves elmúlt, de még mindig egyenesen tartotta magát, a járása fürge volt, az elméje pedig tiszta, elnézést kért a késésért, egy gyerekkori barátnője, akivel a háború előtt egy ideig szomszédok voltak Németországban, most érkezett a Szovjetunióból Izraelbe a lányával, és a telefonbeszélgetésük hosszabbra nyúlt a vártnál. Molcho észrevette, hogy az öregek tisztelettel és szeretettel figyelik az asszonyt, a lánya elvesztésével magasabb szintre került, mintha a rá várakozó halált sikeresen gyermeke felé terelte, és ezzel halhatatlanná vált volna. Kinyitotta előtte a kijáratí ajtót, az anyósa azonban megtorpant, visszafordult, mint kiderült, fent felejtette a botját.

– Nem baj – nyugtatgatta a veje –, melletted leszek, és nálunk is van bot, az övé.

Az asszony habozott egy keveset, de végül

nem ment vissza. Az autóban Molcho mesélt neki a gyerekekről és a bejárónőről, akinek a főztjét nem biztos, hogy szeretni fogja.

A nagymamának valóban nem ízlett az étel – bár nem szólt semmit, a veje maga is érezte, hogy az a másik számára szokatlanul csípőse sikerült. A felesége széke még mindig a szokott helyen állt, de tányérból kevesebbet tettek az asztalra. Eleinte a bejárónőről beszélgettek, aztán az egyetemista mesélt valamit, ami megneveltette az öccsét. A hét közéleti eseményei is szóba kerültek, anélkül hogy bármi vita támadt volna köztük, mert politikai kérdésekben egy véleményen voltak, csak a felesége kritizált mindig mindent pesszimistán. Vacsora után az öregasszony látni szerette volna, hogyan rendezték át a hálósobát, megmutatta neki, közben figyelte, azon gondolkodott, vajon mit szól majd, ha ő újra megnősül, látta, hogy szemüvege vastag lencséje mögött kissé kancsalít. Mielőtt hazaindult volna, emlékeztette a vejét, hogy a következő héten lesz a filharmonikusok évadnyitó koncertje. A saját jegyét már leadta az otthon titkárságán, mindig akad valaki, aki örül neki, bár az öregek többségének bérlete van.

– Akarod, hogy a ti két jegyeteket is elvigyem?

Molcho azonban tudta, hogy így egy vasat sem kap értük, és sajnálta a kidobott pénzt.

– Nem – hazudta –, már odaígértem őket két kollégámnak.

A koncert estéjén viharos, hideg szél fújt a Karmelen, halott leveleket görgetett a járdán. Negyedórával az előadás kezdete előtt érkezett, a hangversenyterem közelében parkolt le, kabát nélkül sietett az épület elé, hogy eladja a jegyeket, melyekre azonban nem akadt vevő. Az emberek igyekeztek befelé, az öregebbek egymást támogatva lépdelték az előcsarnokba, melyben mintha hullámozott volna a fény. Távolról észrevett egy ismerős házaspárt, akik ott voltak a temetésen, és részvéltáogatásra is eljöttek a gyász hét idején, gyorsan fedezékbe vonult, nehogy véletlen megpillantsák őt. Hamarosan kiürült az utca. Egy frakkot viselő zenész, kezében kis, fekete bőrdönddel, csótányként iszkolt be a hangversenyterem mögötti lyukba. Már csak pár ember lézengett kint, mind feleslegessé vált jegyeiktől igyekeztek megszabadulni. Molcho már ingyen is odaadta volna az övét, de nem volt kinek. Tompán felhangzott a figyelmeztető csengetés, a khakiszín ruhás jegyzető kezdtek betérni a közönséget. Pár perc múlva csend támadt, s már az előcsarnok is tel-

jesen kiürült. Elolvasta a kifüggesztett programot, először egy számára ismeretlen zeneszerző művét játszották, aztán Dvořák cselló koncertóját, végül Mahler ötödik szimfóniáját, eltűnődött, vajon ismeri-e. Hirtelen vágyakozni kezdett az élő zene után, nem bűn bemenni a koncertre, a teremben árválkodó két helyre gondolt, és felpillantott az égre, a tovasiető felhők által űzött, pislákoló csillagokra. Végül úgy döntött, hogy bemegy. A jegyzető figyelmeztette, hogy a koncert már elkezdődött, ezért csak a szünetben léphet a terembe, Molcho azt felelte, hogy tudja, és átnyújtotta neki a két jegyet, a másikat is eltépheti, mondta neki, de a jegyzető nem akarta, csak az egyiket vette el. Felment a lépcsőn, megállt a csukott ajtó előtt, már hallotta a kürtöket meg a dobokat, és megdobbant a szíve. Modern, nehéz darab volt, de akadtak benne lágy, szívbe markolóan dallamos részek is. Csak a zene szűrődött ki az ajtó mögül emberi zaj nélkül, egy pillanatra úgy tűnt neki, mintha valami más is zajlana bent, mintha a zenekar mögött mélység tátongana, és az emberek ott sétálnának vagy táncolnának, és a felesége is ott van, eljött, rá vár, más irányból érkezett, hogy meghallgassa a koncertjüket. Hirtelen szerencsétlennek és meggyötörtnek érezte magát. Egy rövid kabátkát viselő, szép, fiatal nő állt meg mellette kifulladásra és kipirultan, rámosolygott, a kezében még ott volt a kocsikulcs, ő is hallgatózni próbált. Amikor vége lett a darabnak, és a teremben felcsattant a taps, kinyílt az ajtó, és a nő belibegett, Molcho is szívesen követte volna, akár közönséges utcai ruhában is, de biztos volt benne, hogy valamelyik öreg elmesélné az anyósának, ő pedig nem akart fájdalmat okozni neki, még ha nem is tudta pontosan, miért is bántaná ez. Visszasietett hát a kocsijához, egy nyugdíjas rendőr épp megbírságot tart, amiért a tilosban parkolt. Elöntötte a szégyen és a keserűség.

– Még éjszaka is? Hogy lehet ez? Kit zavar ez? Miért? Hagyjanak élni!... Hagyjanak már egy kicsit élni! – méltatlankodott, ám a sárga fényvisszaverő csíkokkal tarkított kezeslábast viselő, idős rendőrt ez a legkevésbé sem izgatta, halkan, de határozottan az iratait kérte.

14.

A pénzügyi helyzete azonban egyáltalán nem volt rossz. Bár a betegség sokba került, most

azonban befolyt a kárpótlás, a különböző életbiztosítások, befektetési alapok révén összegyűlt összegek, a szakszervezetnek is volt pár jó ötlete. Az oktatási minisztérium két könyvelője drámaian suttogva, az izgalomtól kipirultan tudatta vele, mennyi pénz szabadult fel a felesége halála révén, mintha a halál valami titkos gyár volna, mely most megmutatta, milyen szép profitot hozott, mintha a halálban különleges kompenzációt érdemlő erőfeszítés bújna meg. Molcho minden kimutatást újra meg újra átpörgetett lassan, megszállott precizitással, alaposan áttanulmányozta a szabályzatokat, fénymásolatot készített a szerződésekről otthoni használatra, mindennek több helyen is utánanézett, hisz ez a szakmája – hiteles könyvvizsgáló. Lassanként elkezdte begyűjteni a pénzt, megbízásokat adott a bankoknak, megtanácskozta, hogyan fektessen be, kitört rajta a kárpótlási láz, hisz ez a gyerekeké lesz, mondta magának, hisz én csak sokat szenvedett gyerekeim jövőjére gondolok.

Márkában is érkezett Németországból az asszony számlájára egy nem túl jelentős összeg minden hónapban. Ő és az anyja külön-külön kapták ezt a pénz kárpótlásul azért a pár évért, melyet Hitler hatalomra jutása után kellett elszenvedniük, míg végül az apa öngyilkossága után, közvetlenül a háború kitörése előtt ki nem vándoroltak Izraelbe. A következő pénteken, amikor a nagymama eljött vacsorára, és hozott egy doboz kekszet, amit a gyerekeknek süített, megkérdezte, bejelentette-e a veje a halálesetet, hogy ne küldjék tovább ezt az összeget.

– Még nem volt rá időm – felelte az –, fuldoklom az elintéznivalók tengerében, nem tudtam, hogy ennyi tennivaló van ilyenkor, ha én haltam volna meg, nem is tudnátok megbirkózni ezzel a nagy halom papírral.

– Akarod, hogy én jelentsem be? Felhívom az ügyvédet, aki az egészet intézte, ő majd megszünteti az átutalást.

– Ne fáradj, majd magam jelentem be, még néhány dolgot le kell ellenőrizzek.

Az anyósa nem értette, minek kell utánanézni, mintha attól tartott volna, hogy Molcho bitorolni akarja ezt a pénzt, mely nem járna neki, ő azonban csak azt szerette volna megtudni, nem kaphatna-e ezektől is egy utolsó ajándékot, mellyel letudják maradék felelősségüket. Hisz a felesége még sokáig élhetett volna, és akkor továbbra is fizetniük kéne, ha pedig ilyen korán meghalt, talán kaphatnak valamit még a gyerekei. Az öregasszony azonban határozottan állí-

totta, hogy nem kérhetnek már semmit. Mint minden szombaton, Molcho felhívta az anyját Jeruzsálemben, odahívta a gyerekeket, hogy ők is üdvözlőljék, azután a nagymama elosztotta közöttük a kekszet, beszélgettek, látszott, hogy a gyerekek nagyon ragaszkodnak hozzá, az asztalnál megint panaszkodtak a csípős ételre, vajon miért csinálja ilyenre az a nő, értetlenkedtek mindnyájan, azután vége lett a vacsorának, a fiatalok elmentek megnézni a híradót, egy darabig a nagymama is ott üldögélt mellettük, de amikor elkezdődött egy szórakoztató műsor, rögtön felállt, indulni akart.

– A tanácsodat kérem – mondta a veje, bekísérte a hálószobába, és megkérdezte, mit csináljon az elhunyt ruháival.

– Majd még meggondolom, utánanézek – felelte az asszony. Azután a másik megmutatta neki a többdoboznyi, drága gyógyszert is, mely most magas toronyba rendezve díszelgett, a kezébe is adott egyet:

– Talán valaki az otthonban szívesen megvenné ezt az orvosságot fél áron, doboza hús dollár volt, kár lenne csak úgy kidobni.

Nem érkezett válasz. – Talán a betegszobán? – vetette fel Molcho. Az asszony hallgatott, az órájára pillantott, mintha sietne, a vejét megdöbbenette ez a csend, hisz máskor az anyósa mindig olyan kínosan udvarias volt. Végül kimentek a szobából, felsegítette az öregasszony kabátját, melynek zsebéből előbukkant a piros gyapjúkalap is – ezt viselte a lánya halálának éjszakáján is, de azóta nem látták még rajta.

– Ami a ruhákat illeti, segíték majd – mondta, mielőtt elindult volna lefelé a lépcsőn, de az orvosságot nem említette. Lassan araszoltak lefelé, kimentek az utcára, esett, Molchónak ismét eszébe jutott a felesége halálának éjszakája, amikor az anyósa átjött, már több mint három hét telt el azóta, valamiféle szövetség jött létre köztük, még ha a másik most lehangoltnak tűnt is, és igyekezett minél hamarabb megszabadulni tőle, az otthon előtt kitette, be is akarta kísélni, de az asszony elutasította, felesleges, mondta, majd átvágott a zöld előkerten, lassan kinyitotta a nagy üvegajtót, bent egy kis öregasszony, aki rá várhatott, gyorsan felpattant a helyéről, szinte pukedlizett előtte.

Amikor Molcho hazaért, a tévé már elhallgatott, az edényeket elmosták, és a gyerekek épp kifelé tartottak.

– Miért nem mondtátok hamarabb, hogy elmentek? Elvihették volna a nagymamát.

A csend most puha köntösként burkolta be a lelkét, kinyitotta az ablakot, és kinézett a sötét vádíra, időnként az a primitív gondolata támadt, hogy a felesége ennek a mélyén tűnt el azon az éjszakán. Elállt az eső, hirtelen szomjazni kezdte az emberi társaságot, nagyon hamar elhagyott mindenki. Bár az utóbbi években már ritkán találkoztak saját korosztályuk tagjaival, az elmúlt hónapok során özönlöttek hozzájuk a látogatók, míg végül kénytelen volt rendszabályokat bevezetni. A felesége a nagy ágyban feküdt, a feje feltámasztva, az orcái kipirultak, és a barátnőinek a saját haláláról beszélt nyíltan, szinte szenvedélyesen, fekete humorral, közben teljes katasztrófát jósolva az országnak, a férje meg úgy sertepertélt körülötte, mint valami impresszárió, időnként közbeszúrt egy-egy szelíd, megnyugtató mondatot, vigyázva, nehogy az egyensúlyt megzavarva közönséges erőszakossággá változtassa a humort.

Most bekapcsolta a televíziót, aztán le is zárta, zenét tett fel, de rögtön le is halkította, talán fel kéne hívni valakit, talán valaki meghívja őt ma este, gondolta, hisz délután aludt, és most teljesen éber volt, sőt annyira felpörgött, hogy egy ideig nyomást is érzett a mellkasában. Az asszony betegségének első évében gyakran érzett ilyesfajta nyomást, időnként daganatokat is felfedezett magán, kétszer-háromszor annyira megrémült, hogy orvoshoz is elment, és eleinte nem lehetett tudni, ki is a valódi beteg a családban, míg aztán a felesége állapota súlyosbodott, az ő panaszai viszont megszűntek.

Most úgy döntött, elmegy egy kicsit sétálni, felvette a kabátját, és elindult az utcán, a lámpák valamiért nem égtek, a levegő hűvös és mozdulatlan volt, a lakások ablakait, erkélyeit figyelte, a házak bejáratát, követett egy nőt, aki az egyik házból toppant elő hirtelen, pórázon vezetve egy kutyát. Keleten az egyik háztető mögül hirtelen kibukkant a hold, a békés, tiszta ég fényességbe borult. Hazaérve rácsodálkozott a teljesen sötét lakásra, ez az érzés hamarosan a szabadság örömébe fordult át. Már hónapok óta nem volt ilyen sötét náluk. Elhatározta, hogy megsejlel a vádi felől is. Lement a lépcsőn, és ahelyett hogy hazafelé vette volna az irányt, megkerülte a házat a drótkerítés mentén, és letről felpillantott az ablakaikra. Amikor négy évvel korábban megvették ezt a lakást, titokban már a táj járt az eszükben, melyet az asszony a halálos ágyán fekve lát majd, a zöld vádi döntő szempont volt a vásárlás során.

Molcho most a sötétbe bámult, melyet még jobban kihangsúlyozott az ég ragyogása, és elindult lefelé a jól ismert ösvényen, pár évvel korábban gyakran egész a vádi aljáig leászott. A talaj nedves volt, helyenként pocsolókat kerülgetett, letört ágak és építkezések hulladéakai akadályozták a továbbjutást, megint eszébe jutott, hogy itt tűnt el a felesége, ebbe az irányba haladt azon az éjszakán, mintha belőle is magával vitt volna pár darabot. Hirtelen hangosan és egyértelműen csörögni kezdett a telefon a lakásban, magasán fölötte. Talán ismerősök keresik, hogy meghívják egy baráti beszélgetésre. Visszafordult, de nem sietett, még mindig hallotta a kitartó, makacs csöngetést, de végül, ahogy épp a bejárat ajtóhoz ért, abbamaradt. Azt mondják majd, gondolta, hogy elmászkal otthonról éjszakánként. Nyilván vannak, akik irigylük új szabadságáért, és nem tudják, milyen fájdalmas időnként a magány. Ennek ellenére örül, hogy már túl van a halálon, egy évvel azelőtt még úgy félt a végtől, és lám, viszonylag könnyen átesett rajta.

Öntött magának egy pohárka konyakot, kinyitotta a szekrényajtót, és szemügyre vette az elhunyt ruháit. Ismét csöngött a telefon. Egy nő volt, aki Rutként mutatkozott be, a felesége számára ismeretlen barátnője, aki a távból figyelemmel követi a sorsát. A hangja kellemes volt, melegséget sugárzott, egy magabiztos tanárnő hangja. Hajlandó-e személyes dolgokról beszélgetni vele? Igent mondott. Nem zavarja-e? – Nem. Szóval szomorúan hallotta mindazt, ami történt, és nagyra értékeli mindazt, amit Molcho tett. – Ugyan mire gondol, csodálkozott, bár pontosan tudta, hogy mire céloz.

– A gondos és hűséges ápolásra – felelte a nő, majd hirtelen megint habozni kezdett. – Jobb volna, ha máskor hívnám?

– Kérem, ne! – vágta rá dobogó szívvel.

Mert attól fél, nehogy félremagyarázza a szavait, de épp mivel biztos benne, hogy Molcho lelkiismerete, tudván, hogy teljesítette a kötelességét, tiszta, és mert mindez túlságosan sokáig tartott...

– Túlságosan? Hogyhogy?

– Az ilyen esetekben megszokottnál jóval tovább, hisz nincs már értelme köntörfalazni.

Molcho érezte, hogy a másik belebonyolódott a mondandójába, jobb lett volna, ha egyenesen a tárgyra tér, megdöbbsentette ez a szemtelenség, csak így, péntek este, egyenesen az arcába, nem akarta megkönnýíteni a nő dolgát, de

az általa kinyitott ajtót sem szeretne volna becsapni.

– Szóval miért hívott, asszonyom? – kérdezte, és rögtön meg is bánta, hogy ezt a hivatalos megszólítást használta, mert rögtön meghallotta a másik hangjában a zavart és a riadalmat, de azért az összeszedve a bátorságát tovább beszélt, szóval egy ismerkedési lehetőség miatt keresi, mely érdekelheti őt, egy nagyszerű asszony, akivel szerint pont illenének egymáshoz, persze csak ha egyáltalában szándékában áll ilyen irányú lépéseket tenni a gyászév letelte előtt, csak szóljon neki, és már össze is hozza őket. A férfit elöntötte a boldogság hulláma, de uralkodott a hangszálain, szárazon és gyakorlatiasan érdeklődött, ismeri-e az illető hölgyet. Nem hinné, és persze most nem is árulhatja el a nevét, még a jelölt maga sem tud a dologról, ő sem ismeri Molchót. Egyelőre ez csak jó szándékú barátok ötlete. Egy pillanatra mintha hallotta is volna a barátok suttogását a nő háta mögül. Tényleg csak így felhívta őt valaki egy péntek esti vacsora kellős közepén? Feltámadt benne a gyanú, hogy maga a telefonáló keres párt magának, mindjárt meg is kérdezte némileg tréfásan: – Talán épp maga az?

– Gondoltam, hogy ezt fogja hinni – nevetett a másik –, de nem, nem rólam van szó, én csak egy jó szándékú közbenjáró vagyok.

– Tán ez a szakmája? – faggatta türelmesen.

– Nem a szakmám, inkább a hobbim – nevetett a nő barátságosan.

Molcho fel-alá kezdett járkálni a lakásban, kezében a telefonnal, melyet drót nélkülire cseréltek, amikor a feleségét ágyhoz kötötte a betegsége, a hold egyre erősödő fényében fürdőget figyelte.

– Hány éves az illető?

– Hat évvel fiatalabb a maga ötvenhárom événél.

– Miket beszél, én csat ötvenegy vagyok! – Megbántódott és érthetetlen félelem fogta el, mintha már be is tuszkoltak volna a szobába egy nehézkes, szürke asszonyt, akiről megint gondoskodnia kell. – Tudja – vágott közbe kemény, sértődött hangon –, tudja, asszonyom – mondta ismét –, mindez kissé korainak tűnik számomra, még egy hónap sem telt a halála óta... Nem szabad ilyet ... Tapintat is van a világon...

A vonal másik végén csend lett, melynek mélyén mintha élő emberek vagy talán a tévé zaját hallotta volna, nem tudta biztosan.

– Egy hónap? – suttogta a nő rémülten. Jaj, nagyon sajnálja, tévesen informálták, bocsánat, bocsánat, azzal letette.

Molcho nem számított rá, hogy ilyen hirtelen félbeszakad a beszélgetés, kipirultan és izgatottan szaladgált fel-alá a lakásban, kezében a telefonnal, micsoda örület, ki lehetett ez, az is megdöbbenette, hogy milyen hamar megkeresték, lám, van már, aki törődik vele, ő is jelölt lett. Miért is lett ilyen dühös, hisz a nő jó szándékkal hívta, és még mindig a fülébe csengett kedves, bizalomgerjesztő hangja, mintha magába szívta volna. Odament a tévéhez, de nem kapcsolta be, az elmúlt egy év során már elege lett belőle, bement a fürdőszobába, ahol még nem állt helyre a végső rend, mindenféle kozmetikumok meg krémek voltak ott, hétköznapi orvosságok, melyeknek nem volt köze az asszony betegségéhez, már évek óta nem fürdött a kádban, az a felesége birodalma volt, az ő kis gyógyító sarka, ahol nyugodtan szemügyre vehette a testét, eleinte egyedül, háborítatlanul nyugtatgathatta, beszélhetett hozzá, a fürdőhab és a víz menedékében sirathatta és vigasztalhatta ezt a meggyötört, megsebzett testet, melynek folyamatos hanyatlását a férje is végignézte – előbb egymaga, aztán egy ápolónő kíséretében, aki segített neki a fürdetésnél, szombatoként az idősebb fiú is csatlakozott hozzájuk, ketten emelték fel a beteget, és merítették a zöldes vízbe. Az utolsó időben már felismerhetetlenül megváltozott, mintha az óceán mélyéről előkerültek volna egy több millió év múlva talán majd másodszor is felbukkanó, elfeledett emberi faj maradványai, de akkor már nem akarta látni magát, és Molcho is takargatta őt saját maga elől, azonnal hatalmas törölközőbe burkolta, miközben a fiuk kiemelte a vízből. Volt egy kis tükre az ágya mellett, hogy meg tudja nézni az arcát, de azt se használta, megelégedett a szemfestékes készlet keskeny csíkjával, mely csak a szemét mutatta, végül már csak ezt a látványt bírta elviselni.

Molcho kinyitotta a csapot, de ahogy vetközni kezdett, a víz hirtelen barnának és piszkosnak tűnt, habozott, ám ekkor csengettek, gyorsan magára kapta a fürdőköpenyét, kinyitotta, barátok voltak, az orvos és a felesége, nagyon kiöltözve. Egy partira menet beugrottak megnézni, hogy van, mivel a telefon állandóan foglaltat jelzett, remélik, hogy nincs még túl késő, bocsánatot kérnek, amiért már egy hete nem jelentkeztek. Nagyon örült nekik. Köszönöm,

hogyan eljöttetek. Csak beugrottunk. Köszönöm, hogy beugrottatok. Bejöttek, megszokásból elindultak a hálószoba, a beteg szobája felé, bizonytalanul álldogáltak, mint aki le sem akar ülni. De Molcho hellyel kínálta őket, lassan válaszolt a kérdéseikre, mesélt a gyerekekről, azután hosszasan az anyósáról kezdett értekezni, hogy milyen jól tartja magát, túlságosan is jól, mosolygott, azután ismét részletesen elmondta, milyen erős és önálló még mindig, még a botjáról is beszámolt, melyre tulajdonképpen nincs is szüksége. A házaspár figyelmesen hallgatta, jó és hűséges barátok voltak, bár néha kissé unalmasak. A betegség idején az orvos segített nekik lerövidíteni a kórházi ügymenetet, bár a diagnózisai tévesek és túl optimisták voltak. Egy órán át csevegtek, szeretne volna megemlíteni nekik azt a bizonyos telefonhívást, talán ők rájönnek, ki lehetett, de az utolsó pillanatban inkább a hallgatás mellett döntött, nehogy felfedezzék a hangjában az öröm nyomait. A vendégek felálltak, látta, hogy a nő beles a hálószobába, mely komor és rendetlen volt, az ágy vetetlen, a holmijai szanaszét, a barátnő csendben nézte:

– A szoba teljesen megváltozott – suttogetta döbbenetben.

– Igen – helyeselt Molcho.

– Már az ágyat is visszavitted – tette hozzá a másik szomorúan, mintha mostantól neki magának illett volna a nagy ágyban aludnia.

Az orvos megölelte.

– Ha segítségre van szükséged, csak szólj!

Molcho megköszönte, minden a legnagyobb rendben van, hirtelen eszébe jutott, hátha az orvost érdeklik a bontatlan dobozok, de valami azt súgta, jobb, ha most nem áll elő ezzel, rossz benyomást keltene, ha megpróbálná eladni nekik a gyógyszert, de a vágy, hogy megszabaduljon a halomnyi doboztól, erősebb volt az óvatosságnál. – Egy pillanat – mondta, besietett és

gyorsan felkapott egyet közülük, megmutatta az orvosnak, már egy csomót kidobott, de ezek teljesen újak, úgy húsz dollárt fizetett értük dobozonként, talán a kórház megvenné, akár fél áron is odaadja. Az orvos elvette, távolról megnézte, lopva a feleségére sandított, Molcho már érezte, hogy hibát követett el. A másik igyekezett udvariasan elmagyarázni, hogy tilos gyógyszer visszavenni, még akkor is, ha bontatlan, de hajlandó lett volna elvinni egy dobozzal, esetleg magánnevőt találni rá, ha úgy adódik. Molcho azonban tudta, hogy nem fogja visszahozni, amit elvisz, gyorsan kikapta a kezéből az orvosságot, mindegy, nem kell, majd én elintézem.

Kikísérte őket, az éjszaka közben még világosabbá vált, úgy ragyogott a hold, mintha valaki egyre feljebb tekerné a fényét. A szépség ünnepi érzése hatotta át a világot. Nehezen szakadt el a házaspártól, lám, azok kiöltözve elsétálnak a nagyszerű sötétbe, ő meg itt marad egyedül. Dühítette, hogy szánakoznak rajta, attól félt, a nyomorúsága majd elriasztja őket, meggondolatlanul beszámolt hát nekik az ismeretlen nő hívásáról.

– Látjátok, máris megpróbálnak megnősitni – tette hozzá szomorú mosollyal.

Azok azonban nem viszonzták a mosolyt, az asszony fel volt háborodva:

– Hogy lehet ez? Ki lehet ez? Ez rettenetes!

A férje hallgatott, figyelmesen nézte Molchót.

– Még egy hónap sem telt el – háborgott tovább a nő –, ez borzasztó!

Molcho már bánta, hogy szóba hozta a dolgot, mintha titokban ő maga idézte volna elő azt a hívást, a hosszú éveken át tartó, gondos ápolást egy csapásra elfeledték, és ez a haragos asszony már olyan bizalmatlanul néz rá, mintha megölte volna a feleségét.

HÉBERBŐL FORDÍTOTTA: STÖCKL JUDIT